

**Fogalmak**

fejedelmi  
abszolutizmus  
merkantilista jellegű  
gazdaságpolitika  
3 rendi nemzet  
3 etnikai nemzet  
4 bevett vallás  
katolikus,  
evangélikus,  
református, unitárius,  
ortodox  
kápólnai unió  
magyar megye  
székely/szász szék

**Földrajzi helyek**

Szeben  
Pozsony  
Csehország  
Morvaország  
Besztercebánya  
Borsod, Abaúj,  
Zemplén  
Szabolcs, Szatmár,  
Bereg, Ugocsa  
Gyulafehérvár  
Felvidék  
Linz  
Várad  
Kolozsvár  
Partium  
Gyurgyevó  
Torda  
Spejjer (Speyer)

**Személyek**

Báthori István  
Fráter György  
Bocskai István  
Báthori Zsigmond  
János Zsigmond  
Báthori Gábor  
Bethlen Gábor  
I. Rákóczi György  
II. Rákóczi György  
Apáczai Csere János  
Szeneci-Monár Albert  
Brandenburgi Katalin  
III. Ferdinánd  
Apafi Mihály

**Fontos évszámok**

SZÜRKÉVEL

## 1. A fejedelemség megalakulása

- Az Erdélyi Fejedelemség megszületése végeredményben annak köszönhető, hogy Magyarország két világhatalom ütközőpontjába került és egyik fél sem tudott a másik fölébe kerekedni

### Társadalom

- A mohácsi vész előtt Erdély Magyarország egy részét alkotta, de az ország többi részétől **eltérő rendi szerkezete** volt, melyet az **1437-es kápólnai unió** rögzített
- A **három rendi nemzet**, a magyar, a székely és a szász (német) területi alapon különült el, a magyarok megyékre, a székelyek és szászok székekre osztották területüket, utóbbi kettő nép majdnem egészében szabad volt, nem függött hűbérúrtól
- A **három etnikai nemzet**: 1. a szászok (németek), 2. magyarok = székelyek, 3. románok; utóbbiak jobbágyoskodtak, így érdekképpviseletük nem volt

### Önállósodás

- Buda eleste után (**1541**) Fráter György erős kézzel kezdett hozzá az államszervezet építéséhez
- A szultánnal **vazallusi viszony**ban állapodtak meg, a Habsburgokkal János Zsigmond a **speyeri egyezményben (1570)** rendezte a viszonyokat (J. Zs. lemond a magyar királyi címről, de ha az uralkodó ház kihal, Erdély egyedül a királyi Magyarországgal)

### Vallásszabadság

- A németországból érkező új hitre először a szász polgárság tért át, majd a főnemesség. A **bevett vallások**: katolikus (székelyek), evangélikus (szászok), református (magyarok), unitárius (magyarok). A negyedik, nem bevett vallás az ortodox (románok).
- Erdélyben egyedülálló módon nem vallásháborúkkal, hanem rögtön **vallásbékével** rendezték az eltérő hitűek együtt élését
  - ★ Az erdélyi országgyűlés **1557**-ben a katolikusok és evangélikusok,
  - ★ **1564**-ben a reformátusok,
  - ★ **1568**-ban az unitáriusok szabad vallásgyakorlatát hagyta jóvá.

## 2. Központosítás, esély az egyesítésre

### Báthori István

- Választott** fejedelem, korábban az ország legnagyobb birtokosa
- Mivel **1576**-ban **lengyel királlyá** választották, a magyar ügyeket testvérére, Báthori Kristófra bízta. A lengyel korona birtokában Magyarország újraegyesítése volt távlati célja.
- Uralkodása alatt az erdélyi fejedelmi **bevételek meghaladták 300 ezer aranyat** (ez több volt, mint a királyi Magyarország adóbevétele), amely főleg a **nemesfémérc-bányászatból** származott

- **Abszolutisztikus jellegű fejedelmi hatalmat** épített ki, de csak a gyenge erdélyi rendekkel kellett háttérbe szorítania ehhez (a tordai OGY-k általában csak a királyi határozatok jóváhagyására korlátozódtak)

## 15 éves háború és a Bocskai szabadságharc

- I. Rudolf háborút indított a török kiűzésére, amibe **1595**-ben **Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem is bekapcsolódott**, serege nagy győzelmet aratott Gyurgyevónál
- A császári kincstár azonban kimerült, és a 15 éves háború nem hozott jelentős eredményt
- **A magyar rendek és a Habsburg udvar között megromlott a viszony**, a magas adók és a főurak nyakába varrt koncepciós perek miatt, ráadásul a protestánsokat is üldözték
- A hajdúk megnyerésével **Bocskai István**, Erdély és Partium legbefolyásosabb ura 2-3 ezer fős seregével sorra aratta az osztrákok felett a győzelmeit, **Erdély és Magyarország fejedelmévé választották**
- A háborút az **1606**-os bécsi béke zárta le, amiben megerősítették a rendi alkotmányt, elismertették az önálló Erdélyt és vallásszabadságot adtak

## Báthori Gábor

- népszerűtlen, önféjű, megsértette a szászok ősi függetlenségét, elfoglalta Szebent és központjává tette
- megtámadta Havasalföldet, amiért a török haragját váltotta ki
- meggyilkolták a hajdúi

## 3. Erdély virágkora

### Ⓐ Bethlen Gábor

1613-1629

- visszaadta a szászoknak Szebent
- jó kapcsolatot ápolt a törökkel → még Lippát is visszadta nekik, a vár népével szembeállva
- "fejedelmi abszolutizmust" épített ki, **"merkantilista" jellegű gazdaságpolitikával**:
  - ✓ növelte az állam bevételeit évi 500 ezer forintra, ennek alapja:
    - ✓ (A) a fejedelmi birtokok bevételei
    - ✓ (B) állami (külkereskedelmi) monopóliumok: só, marha, méz, bőr, viasz, vasérc
    - ✓ (C) az ipar fejlesztése: külföldi kézműveseket hívott, bányászokat
- nemesfémeket akart felhalmozni az országon belül

## Hadjárata a Habsburgok ellen

- A harminc éves háború alatt a dunai Habsburg-monarchia erőforrásai le voltak kötve → Bethlen a magyar és cseh rendek meghívására megindult a királyság ellen
- A várak, városok többségét **csata nélkül** vette be, az ország nagy része a fennhatósága alá került
- **1619**-re Pozsonyig is eljutott
- **1620**-ban Cseh- és Morvaország területét ostromolta
- **1620**-ban Besztercebányán a magyar rendek királlyá koronázták **volna!** DE:
  - a török birodalom nem hagyta volna jóvá
  - a magyar rendek vele szemben is meg akarták védeni jogaikat
- Így végül Bethlen békét kötött II. Ferdinánddal → **1621 Nikolsburgi béke**
  - ✓ megerősítették a bécsi békét
  - ✓ **7 vármegyét csatoltak Erdélyhez**: Borsod, Abaúj, Zemplén, Szabolcs, Szatmár, Bereg, Ugocsa, de a várak költségeit továbbra is az osztrák udvar viselte

## Kultúra

---

- Új központot rendezett be Gyulafehérváron
- Támogatta a tehetséges erdélyi diákokat, pl. Szenczi-Molnár Albertet
- Nyomdákat alapított → Apáczai Csere János itt írta meg az első magyar nyelvű enciklopédiát

## Ⓑ I. Rákóczi György

---

- Ugyan Bethlen fiatal feleségére, Brandenburgi Katalinra bízta a fejedelmi széket, a rendek egykori hadvezérét, Rákóczit választották inkább
- Új központot rendezett be Sárospatakon (a Partium területén)
- Nem volt akkora politikus, mint elődje, de békében élt Erdély az uralkodása alatt
- A svédek unszolására részt vett a 30 éves háborúban (a protestáns oldalon)
- csapatai elfoglalták a Felvidéket, és Morvaország ostromához készültek a svédekkel, mikor a török birodalom, tartva Erdély túl nagy hatalmától, visszarendelte az erdélyi hadat
- **Linzi béke 1645**
  - megerősítette a bécsi békét
  - Rákóczi is megkapta a 7 vármegyét a Habsburgoktól
  - jobbágyoknak is szabad lett a vallásválasztás

## 4. Erdély bukása

---

### II. Rákóczi György

---

- Meggondolatlan, forrófejű
- A török birodalom engedélye nélkül indította csapatait Lengyelország trónjáért (a svédekkel szövetségben) → csúfosan elbukott, csapatai tatár fogságba estek
- Az oszmánok büntető hadjáratot indítottak Erdély ellen, a tatárokkal szövetségben
  - a Partiumból vilajetet szerveztek
- III. Ferdinánd a közvélemény nyomására, szándékai ellenére hadat küldött Erdély felmentésére
- De! Bécs és Sztambul között titokban megállapodtak a törökkel:
  - a Habsburgok elismerték az addigi török hódításokat
  - a törökök lemondtak Erdély teljes begyalulásáról, és visszatértek a vazallusi államformához

### Apafi Mihály

---

1661-1690

- A fejedelemség területe addigra harmadával csökkent
- 15 ezer aranyról 40 ezer aranyra nőtt a törököknek fizetendő adó
- **A meggyengült fejedelemség nem volt képes a rendek érdekképviselésére a Habsburgokkal szemben.**